

Pán protektorátu

K. H. FRANK ZNÁMÝ A NEZNÁMÝ

EMIL
HRUŠKA

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

PÁN
PROTEKTORÁTU

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

EMIL HRUŠKA

PÁN
PROTEKTORÁTU

K. H. FRANK ZNÁMÝ A NEZNÁMÝ

NAKLADATELSTVÍ EPOCHA

Copyright © Emil Hruška, 2015

Cover © Josef Kroupa, 2015

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2015

ISBN 978-80-7425-239-6

Obsah

KAPITOLA PRVNÍ

Kořeny	7
Bez přátel	9
V politice	10
Frank coby manžel a podnikatel	12
Frank jde k Henleinovi	14
Prý redaktor	16
Frank funkcionář	18
Köllner a Sebekovsky: přece jen jediní přátelé?	19
Frank po volbách v roce 1935	22
Frank a spory v Sudetoněmecké straně	25
Teplický incident	28
Cestou k Mnichovu	31
Henleinovský puč	32
V Liberci v nové funkci	42

KAPITOLA DRUHÁ

Karl Hermann Frank a Konrad Henlein: kdo komu více?	45
Karl Hermann Frank a Konstantin Hermann Karl von Neurath	53
Záhadný Robert Gies aneb Případ Frankova důvěrníka	70
Už jste to slyšeli? Karl Hermann Frank je v koncentráku!	80

Přichází Heydrich	83
Po atentátu	98
Frank a vyhlazení Lidic	107
Heydrichův nástupce Kurt Daluege	112
Jak zabít Beneše?	126

KAPITOLA TŘETÍ

Na veveryk nestřílet!	137
Jak Franka hlídali	146
Státní ministr a říšský protektor aneb Frank a Frick	151
Státní ministr jinýma očima	161
Praha a atentát na Hitlera	163
Protektorát, staří kamarádi a RAF	166
Odpolitizování.	176
„Básníci a spisovatelé“ píše Karlu Hermannu Frankovi	177
Umělci, umělci...	198

KAPITOLA ČTVRTÁ

K. H. Frank a jeho „tajná sekretářka“	213
Referát v Karlově Studánce	221
Poslední válečné měsíce: Frankův plán	239
Zajetí.	245
Frank před soudem.	251
Konec	258
Frankovo dědictví	262
Použité prameny a literatura	267

KAPITOLA PRVNÍ

Kořeny

Karl Hermann Frank přišel na svět v karlovarském lázeňském domě Toronto 24. ledna 1898. Frankův otec Heinrich, jenž zesnul v roce 1928, působil jako učitel obecné školy a výpomocný učitel kreslení na pokračovací škole živnostenské. Německé, samozřejmě. Matka Paula, rozená Eberhardtová, která zemřela v roce 1940, pocházela z rodiny karlovarského starousedlíka, zatímco Heinrich Frank byl z rodu, který přišel do Karlových Varů z Dolního Žandova u Mariánských Lázní v roce 1821.

Jakýmsi ideovým kmotrem Karla Hermanna Franka se stal Karl Hermann Wolf. Někdy se stává, že kmotr skutečný tak či onak, v té či oné míře, ovlivní svého kmotřence a jeho život. Ideové kmotrovství Karla Hermanna Wolfa však jakoby vtisklo karlovarskému kmotřenci trvalé povahové rysy. Politik Karl Hermann Wolf, chebský rodák, platil před první světovou válkou v německém ultranacionalistickém, ba přímo šovinistickém prostředí Čech a Moravy za hrdinu a vzor pro mládež i dospělé. Vášnivý čechobijec a militantní antisemita proslul zejména v dramatickém roce 1897, kdy němečtí nacionalisté vyvolali protičeské bouře v souvislosti s návrhem jazykových nařízení, předloženým rakouským ministerským předsedou Kasimirem von Badeni (tzv. Badeniho nařízení).

Podstata tohoto návrhu byla prostá a z českého pohledu spravedlivá: každý občan měl mít právo obracet se na úřad ve svém rodném jazyku. A každý uchazeč o úřednické místo ve státní správě v Čechách a na Moravě by musel od června roku 1901 ovládat jak němčinu, tak češtinu. To, co tehdy předvedli němečtí nacionalisté v čele s agresivním, hrubým

a nadutým Wolfem, hodnotí mnoho historiků jako jednu z nejdopornějších kapitol německo-českého soužití před první světovou válkou. Na adresu svých českých kolegů-poslanců v říšské radě tehdy Wolf křičel: „Přijdeme znovu a postřílíme vás jako psy!“

Nakonec Karl Hermann skutečně střílel: Badeni, permanentně Wolfem atakovaný, jej vyzval na duel, při kterém Wolf Badeniho postřelil. Nacionalistické protičeské bouře nakonec přivodily von Badeniho pád a návrh jazykových nařízení byl stažen. Heinrich Frank byl nadšeným stoupencem Karla Hermanna Wolfa a volba jeho křestních jmen pro Franka juniora tedy nebyla ničím mimořádným. Svět ponurého, mystického německého nacionalismu, militantního antičesství a antisemitismu: to byl svět Heinricha Franka a následně také jeho synů, v prvé řadě Karla Hermanna. Svět, ve kterém byl jednou provždy Karl Hermann Frank zformován jako trvalé sochařské dílo.

Po obecné škole absolvoval Karl Hermann Frank v Karlových Varech klasické gymnázium. Pro jeho další život nebylo bez významu, že v dětství utrpěl při klukovských hrách poranění pravého oka. Poranění bylo natolik vážné, že v roce 1918 museli lékaři Frankovi oko vyjmout – od té doby používal skleněnou náhradu. (V únoru 1943 se Frankův tajemník Gies obrátil na berlínskou firmu Ludwig Müller – Uri s žádostí o vyhotovení nového „náhradního oka“. Takové skleněné oko bylo tehdy k dostání od dvaceti říšských marek.) Jako gymnazista byl Frank členem organizace zvané Wandervogel (Stěhovavý pták), u „německy“ vychovávané mládeži velmi oblíbené, a stejně jako jeho otec cvičil v Německém turnerském svazu (*Deutscher Turnverband* – DTV). Útržkovité informace o Frankově raném mládí vytvářejí kontury mladíka nevalných studijních výsledků, zato však výbojného, drsného, pánovitého, ba neurvalého.

Za doby první světové války toužil Karl Hermann Frank, stejně jako tisíce jeho vrstevníků prodchnutých bojovným německým nacionalismem, po službě v armádě.

Do podzimu roku 1918, tedy do konce první světové války, se čtyřikrát dostavil k odvodu – poprvé v šestnácti letech –, ale pokaždé byl odmítnut kvůli zrakovému handicapu. Absolvoval alespoň předvojen-
ský výcvik jako „mladý rakouský střelec“, což se mu, jak uvidíme, brzy po první světové válce hodilo.

Bez přátel

Už v mládí byla markantní jedna Frankova povahová vlastnost, jež byla možná – vedle výbojnosti, surovosti, ale také nesporné inteligence – vlastností charakteristickou. Nebo šlo spíše o důsledek jistých jeho vlastností. Frank nikdy neměl blízké kamarády, skutečné přátele.

Když stanul v roce 1945, v době vazby u Krajského soudu trestního v Praze, před vyšetřovateli, jedna z jejich prvních otázek zněla: „Jaké jste měl přátele v mládí?“ „Měl jsem přátele jen ve škole, byli to kamarádi z gymnázia, ale pak jsme se rozešli,“ odpověděl Frank. „V Praze jsem neměl důvěrných přátel ani později, když jsem často přijímal hosty. Jsem spíše samotářem (...) Na dotaz prohlašuji, že jsem neměl přítelkyně.“

V jiné souvislosti Frank pravil: „Na dotaz prohlašuji, že v cizině, zvláště v Německu, jsem neměl přátel (...) Na dotaz prohlašuji, že mezi předáky NSDAP jsem neměl zvláštních přátel, byl jsem zcela malý, skromný úředník bez přítele.“ Obtížně přístupný samotář. Solitér do krajnosti. Tak se jevil K. H. Frank po celý svůj nedlouhý život.

Po maturitě se K. H. Frank zapsal na právnickou fakultu Německé univerzity v Praze. „Téměř jsem však nestudoval, ani jsem nedělal kolokvia, neboť jsem byl při výchově dětí po celý den zaměstnán,“ uvedl po válce Frank. Kterých dětí? Zároveň se zahájením svého studia – nestudia na univerzitě přišel Frank do rodiny jistého majora Bayera, aby se stal preceptorem jeho dvou dětí. Bylo to ve Čkyni u Volyně, a Frank si zde vydělával na další pobyt v Praze.

Jakkoli zanedbával vysokoškolské studium, absolvoval Frank roku 1917 v Praze na německé obchodní akademii jednoroční abiturientský kurz. Tím bylo jeho formální vzdělání završeno. Nadále však dosti četl, díla klasických německých autorů, ale i spisy politické a historické. Cizí jazyky ovládal málo, češtinu vůbec.

„Jelikož mě práva přestala zajímat, odešel jsem v roce 1918 do zaměstnání ve Vítkovicích,“ pravil Frank v době své již připomenuté vyšetřovací vazby. Nastoupil zde jako úředník Vítkovických železáren.

V únoru roku 1942, tedy v době, kdy K. H. Frank byl ještě státním tajemníkem a funkci říšského protektora vykonával Konstantin von Neurath, byl jistý Watzek, takto pracovník archivu státního tajemníka,

pověřen, aby vypracoval „popis života pana státního tajemníka“ pro oficiální potřeby – tedy pro tisk a jiné instituce. Pan státní tajemník pak schválil tu verzi životopisu, ve které – náležitě pateticky – stálo ohledně jeho pobytu ve Vítkovicích následující: „Roky ve Vítkovicích, kde v úzkém bojovém společenství spoluprožil osudovou cestu národoveckého dělnického hnutí, patří k nejvíce rozhodujícím v jeho (Frankově – pozn. aut.) životě. Zde došlo k utvrzení jeho světového názoru, zde se bezprostředně zúčastnil zápasů nacionálního dělnictva. (...) Tak se vlastním prožitkem prohluboval jeho světový názor a on se stal zarputilým bojovníkem za práva utlačovaných.“

V politice

V roce 1919 vstupuje „dělník“ a „bojovník za práva utlačovaných“ K. H. Frank do nacistické strany, legálně působící v Československé republice do roku 1933: Německé nacionálně socialistické dělnické strany (DNSAP). Dokonce prý byl mezi těmi, kteří spolu se známým nacionalistickým politikem Rudolfem Jungem založili ve Vítkovicích první místní organizaci DNSAP.

Kde se vzala v Československu nacistická strana, jejíž předáci později tvrdili (a právem), že jejich strana byla předchůdkyní „říšskoněmecké“ NSDAP a oni – Jung zejména – svým způsobem mentory Hitlerovými? Výsledkem tendencí k založení samostatné politické strany německého nacionalistického, v prvé řadě dělnického hnutí, byla ještě v době Rakouska-Uherska Německá dělnická strana (DAP), založená v srpnu 1904 v Trutnově. V květnu 1918 byla DAP přejmenována na DNSAP. Po vzniku Československa se etablovala „sudetoněmecká“ DNSAP jako součást nového stranickopolitického spektra – oficiálně byla ustavena v Duchcově v listopadu 1919. Tou dobou vstoupil do DNSAP také K. H. Frank.

Pro úplnost na tomto místě poznamenejme, že podobu, politiku i osud DNSAP zásadně ovlivnil příchod nacistů v Německu k moci počátkem roku 1933. „Vůdce našeho bratrského hnutí Adolf Hitler byl jmenován říšským kancléřem. Tím vstoupil nacionální socialismus na začátek svého dějinného působení,“ prohlásil předseda DNSAP Rudolf Jung v československém parlamentu 1. února 1933.

Obecně nacistická a různorodá protistátní činnost příslušníků DNSAP od ledna 1933 prudce rostla. DNSAP se začala otevřeně hlásit s rasismu a antisemitismu, do té doby v tomto prostředí velmi silnému, leč kvůli československým státním úřadům latentnímu. Upevňovala svá spojení k nacistickým složkám v říši a její členové v Československu s entuziasmem plnili úkol, který jim byl z říše určen: všemožně bojovat proti německým emigrantům, kteří ve stále větší míře nacházeli v republice azyl před politickým a rasovým pronásledováním.

Pachatelé zákeřné vraždy prof. Theodora Lessinga, ke které došlo na sklonku léta 1933 v Mariánských Lázních, se řadili rovněž k přívržencům DNSAP a tento bestiální čin byl pro československou vládu posledním impulsem k tomu, aby se vážně zabývala zákazem DNSAP. Pod silným politickým tlakem se předáci DNSAP rozhodli stranu rozpustit, přičemž úředně zakázána byla 7. října 1933.

V době pobytu K. H. Franka na severní Moravě byla také alespoň trochu ukojena jeho touha po zbrani a vojáckém životě. Na přelomu let 1919/1920 byl dobrovolníkem v polovojenské německé organizaci, takzvané Slezské pohraniční strážní na Hlučínsku. Jak napsal německý historik René Küpper, „už jen členství v tomto dobrovolnickém sboru dokládá jeho velkoněmecké smýšlení v té době, neboť Hlučínsko, jež dříve patřilo k Hornímu Slezsku, bylo jediným územím, které muselo být Německou říší postoupeno Československu“. Jak také Küpper v této souvislosti napsal, „svou účastí v bojích dobrovolnického sboru chtěl Frank potvrdit svou příslušnost k frontové generaci“, neboť Frank „viděl sám sebe jako příslušníka frontové generace“.

V roce 1921 se K. H. Frank vrátil do Karlových Varů a začal se žít úředník tzv. uhelných odborů Duchcovsko-podmokelské železnice. Plynule se zde také zapojil do politického života: Stal se členem místní skupiny DNSAP a působil jako cvičitel v Německém turnerském svazu (DTV).

Nevíme, co přimělo Franka k tomu, aby po dvou letech od dráhy resp. odborů odešel. Snad snaha více vydělávat? Touha po povolání nakladatele?

Koncem roku 1923 Frank přesídlil do Saska, aby u „národoveckého“ nakladatele Ericha Matthese v Hartensteinu absolvoval – coby už

pěťadvacetiletý muž – roční přípravu „nakladatelského a knihkupeckého učně“. Absolvování přípravy u zavedeného nakladatele bylo podmínkou pro udělení živnostenského oprávnění v daném oboru. O pobytu K. H. Franka v Sasku jeho životopisce úředník Watzek napsal: „Zde Karl Hermann Frank pracoval v NSDAP a zažil sálové bitky proti komuně. Tak poznal z vlastních zkušeností těžké boje mladé NSDAP proti komunismu. Byl to stejný boj, jaký by veden také za hranicemi, v jeho vlasti.“

Frank coby manžel a podnikatel

Poté, co po absolvování přípravy Frank u Matthese ještě nějakou dobu pracoval, vrátil se na Karlovarsko s významnými životními plány. Skutky následovaly. Tak předně se roku 1925 oženil. „Ano“ mu řekla o rok mladší Anna rozená Müllerová, dcera karlovarského krejčího. Frank se s ní seznámil u Duchcovsko-podmokelské dráhy, kde Anna Müllerová pracovala jako stenotypistka.

„Vzali jsme se v roce 1925. Bylo to nešťastné manželství, a proto došlo v únoru 1940 k rozvodu“, řekl Frank po válce při výslechu.

„Proč bylo vaše manželství nešťastné?“

„Nemohu říci více, než že to bylo nešťastné manželství.“

„Kdo na tom nesl vinu?“

„Od roku 1933 jsem se ženou nežil, ježto jsem byl v politickém životě tak zaměstnán, že jsem se o ni nestaral.“

Z manželství vzejdou dva synové: Harald, narozený 20. ledna 1926 v Karlových Varech, a Gerhard, narozený v Chebu 22. dubna 1931. Harald bude mít tvrdý osud, za který si však bude moci sám – a přeneseně za ním můžeme vidět i jeho otce. V osmnácti letech narukuje jako dobrovolník ke Zbraním SS a bude bojovat na východní frontě v elitní divizi „Leibstandarte Adolf Hitler“. Počátkem března 1945 jej v Maďarsku zmrzačí granát: devatenáctiletý Harald Frank ztratí levou nohu u samého boku.

Dále se Frank rozhodl podnikat. V Loktu nad Ohří si zřídil knihkupectví a nakladatelství, nazvané vzletně „Dům Chebska pro knihu a umění“. Obchody jdou ale špatně. Frank se dostává do dluhů, upomínají jej věřitelé, vyhrožují mu jejich právní zástupci, dochází dokonce

na soud. Koncem rok 1931 to Frank v Loktu „balí“ a vrací se do Karlových Varů. O udělení knihkupecké koncese ve svém rodném městě požádal už v roce 1929. Za tímto účelem mu starosta města Loket vydal „vysvědčení o chování“, kde mimo jiné „úředně potvrdil“, že „narozený 24. ledna 1898 v Karlových Varech, do Karlových Varů příslušný a od 8. 8. 1925 bydlící ve městě Loket Karl Hermann Frank, obchodník s knihami a uměním, byl během svého pobytu ve městě Loket v politickém, jakož i policejním směru nezávadný a jeho chování dosud bylo bezúhonné“.

Nepoučil se.

Také tady, v Karlových Varech, otevírá knihkupectví a nakladatelství, tentokrát je to „Nakladatelství K. H. Frank“, ovšem tento podnik má stejné problémy, které Franka stíhaly v Loktu.

K. H. Frank před svým podnikem v Karlových Varech

„Jaké jste měl příjmy?“ ptají se jej po válce.

„Jako majitel firmy v Karlových Varech v roce 1932 vydělával jsem velmi málo, asi 1000 korun měsíčně. Žil jsem z toho špatně a měl jsem dluhy. Při založení firmy měl jsem asi 40 000 Kč do podniku jako dědický

podíl po matce, ale těchto peněz jsem pozbyl a mé dluhy činily snad 30 000–40 000 Kč. Učinil jsem jedenkrát tiché vyrovnání, na kterém bylo zúčastněno několik firem, a to někdy v letech 1931–1932, načež jsem vedl dále obchod ještě asi dvě léta, kdy jej převzala strana SdP (tehdy ještě SHF, Sudetoněmecká vlastenecká fronta – pozn. aut.). Za předání firmy straně jsem nic nedostal, neboť strana převzala obchod i s dluhy. Podnik byl dále veden jako Nakladatelství a knihkupectví K. H. Frank. Na dotaz prohlašuji, že jsem tudíž vcelku pozbyl 80 000 Kč, což nemohu blíže vysvětlit.“

V Karlových Varech je Frank opět také politicky aktivní. Působí jako aktivista Německého turnerského svazu (DTV), je členem místní skupiny tentokrát Německé nacionální strany DNP (sesterské strany DNSAP, kam K. H. Frank vstoupil za svého pobytu v Loktu, údajně z „obchodních důvodů“), a stává se známou místní „protičeskou personou“.

Ale blíží se vysvobození z jeho chronických finančních a existenčních problémů. Už jsme připomněli radikalizaci „sudetoněmecké“ DNSAP po příchodu nacistů v Německu k moci v lednu 1933. Radikalizaci, jež měla za následek její úřední rozpuštění. S cílem vytvořit záchytnou organizaci pro tisíce členů DNSAP (ale i DNP) tajně vyjednávali předáci obou těchto stran s „vůdcem“ nejsilnější německé nacionalistické organizace mimo stranické spektrum – s faktickým šéfem Německého turnerského svazu Konradem Henleinem.

Frank jde k Henleinovi

K 1. říjnu 1933 vydává Konrad Henlein provolání „Ke všem sudetským Němcům“, jež souviselo se založením prozatím „nestraničského“ nacionalistického hnutí – Sudetoněmecké vlastenecké fronty (*Sudetendeutsche Heimatfront* – SHF). Pro Franka bude mít tato událost osudový význam. Je pozoruhodné, že jakkoli se Frank záhy stane jedním z předáků SHF a nato zástupcem Henleinovým v Sudetoněmecké straně (jež vznikla přejmenováním SHF v roce 1935), na procesu zakládání SHF se ani v nejmenším nepodílel. Byl tehdy osobou zcela bezvýznamnou, lokálním činitelem, jehož „věhlas“ nesahal za katastr Karlových Varů. Povede se mu však obratný kousek, který zcela změnil jeho život.

Dne 4. října 1933 vzniká první místní skupina SHF v Karlových Varech. Zakládá ji neúspěšný knihkupec a vydavatel Karl Hermann Frank. O den později je Frank v Chebu.

Henleinovi, kterého prý poprvé osobně viděl na pověstné monstrózní slavnosti DTV v Žatci v červenci 1933, po vojensku hlásí svůj uznáníhodný čin. Toho dne byl u Henleina shodou okolností také Ernst Kundt, budoucí Frankův kolega ve vedení SHF a později Sudetoněmecké strany.

V počátcích henleinovského hnutí

„Během mého rozhovoru s Henleinem bylo ohlášeno, že se dostavil Karl Hermann Frank, a že si přeje s Henleinem mluvit,“ vyprávěl po letech Kundt. „Tehdy to bylo poprvé, kdy jsem se s Frankem setkal. Frank při této příležitosti Henleinovi oznámil, že založil první místní skupinu Sudetendeutsche Heimatfront vůbec, a to v Karlových Varech, a že dává

Henleinovi k dispozici částku 10 000 Kč, jakožto jmění rozpuštěné místní skupiny Německé nacionální strany (DNP) v Karlových Varech. Podotýkám, že později se nechal K. H. Frank slyšet, že právě on to byl, kdo založil první nacionálně socialistickou místní skupinu v ČSR. Zdůrazňoval při té příležitosti, že on byl prvním nacionálním socialistou v Čechách.“ Pokud však šlo o toto holedbání, Frank měl zřejmě na mysli první místní skupinu DNSAP, kterou údajně spoluzakládal v roce 1919 ve Vítkovicích.

Agilní a energický Frank zůstává nejen v Henleinově zorném poli. Stává se na čas předákem SHF v karlovarském kraji, ale shoda okolností jej velmi brzy vynáší do hlavního vedení celého hnutí. Koncem listopadu 1933 jsou totiž vzati do vyšetřovací vazby nejbližší Henleinovi spolupracovníci: jeden z jeho hlavních „našeptávačů“ Walter Brand, dále již zmíněný Ernst Kundt, Wilhelm Sebekovsky, Fritz Köllner, Anton Kiesewetter a Oskar Kuhn. Důvod? Podezření z protistátní činnosti v souvislosti právě se založením SHF. Podezření, že SHF vznikla jako nástupnická organizace zakázané DNSAP. Pozoruhodné je, že Henlein zůstal mimo zásah státních orgánů!

Vedle „vůdce SHF“ tak byla náhle prázdná místa, která bylo třeba ihned zaplnit v zájmu rozběhu hnutí, jež dostalo klamavé označení „henleinovské“. A po ruce byl třeba právě agilní zakladatel první místní skupiny SHF.

Prý redaktor...

Karl Hermann Frank nejprve od přelomu let 1933/1934 vypomáhá v redakci nově založeného týdeníku SHF „Rundschau“ (Rozhled), jehož vydavatelem je Henlein osobně a týdeník se v dalších letech stává hlavním zdrojem jeho nemalých příjmů. Struktury SHF a později SdP budou mít za povinnost odebírat tento týdeník, jenž bude naditý reklamami sudetoněmeckých podnikatelů. „V lednu 1934 stal jsem se redaktorem „Rundschau“ a zůstal jím až do května 1934,“ bude tvrdit Frank po válce. V některých publikacích se dokonce objeví, že Frank byl šéfredaktorem „Rundschau“!

Jenže ono to bylo poněkud jinak. Vlastně dosti jinak. Frank novinám a redakční práci nerozuměl. Za vznikem „Rundschau“, jehož redakce

sídlila o celou dobu jeho existence v Aši, a za rozběhem jeho prvních čísel stál Henleinův velmi blízký přítel – ašský novinář Benno Tins, jenž také řídil regionálního deník „Ascher Zeitung“ (Ašské noviny). Takto Tins vylíčil ve svém deníku okolnosti vzniku prvního čísla „Rundschau“, které vyšlo 1. ledna 1934: „Ještě toho dne (31. prosince 1933 – pozn. aut.) porada v hotelu Pošta: Konrad (Henlein – pozn. aut.), Rümmler, Hönig a já. Konrad s sebou přivezl z Chebu K. H. Franka. Představil ho jako knihkupce. Frank se nabídl, že bude pomáhat v „Rundschau“. Po nějakou dobu už pracoval v chebské centrále za minimální plat. Byl zcela finančně zruinován, jeho knihkupectví v Karlových Varech bylo před konkurzem. On sám mi několikrát naznačoval, jak špatně se mu a jeho rodině vedlo (...) Konrad mě požádal, abych dal k dispozici všechn svůj volný čas, Frank mi bude pomáhat. Přislíbil jsem. Dobrého půl roku byl „Rundschau“ redigován hlavně mnou (...) Frankova hlavní práce spočívala ve čtení korektur. Za tímto účelem dojížděl jednou týdně z Chebu do Aše. Rümmler (Wilhelm Rümmler, formální šéfredaktor „Rundschau“ a blízký Henleinův spolupracovník – pozn. aut.) si mně vícekrát stěžoval na náklady vzniklé tím, že Frank si účtoval cestovné za autobus, ale jezdil levnějším vlakem. Tím si vydělal pár korun. Veškeré cestovní náklady a diety však činily nejvýše 26 korun.“

A Tins, jenž psal tyto řádky v době, kdy Frank už byl Henleinovým zástupcem ve vedení sudetoněmecké župy NSDAP, trpce poznamenal: „Sic tempora mutantur!“

Máme před sebou první ročník týdeníku „Rundschau“. Jméno K. H. Frank se v něm objevuje poprvé (a potom ještě několikrát ve stejné formě) v inzerátu „Knihkupectví Karl H. Frank, Karlovy Vary „Am Sprudel“. Jenže toto knihkupectví, nabízející „nacionální písemnictví“ v té době už patřilo SHF, zůstala jen „firma“.

Kromě toho se s Frankovým jménem setkáváme už jen v „Rundschau“ ze 4. února 1934, kde jsou zveřejněna jména členů „provizorního hlavního vedení SHF“: Vůdce – Konrad Henlein, vedoucí jednatel – Rudolf Sandner, organizační vedoucí – Richard Lammel, tiskový vedoucí – Karl H. Frank!

„Tento překvapivý vzestup doposud zcela neznámého Franka do užšího vůdčího kruhu SHF byl umožněn dočasným uvězněním Henleinových

blízkých spolupracovníků,“ konstatoval historik R. Küpper a upozornil také na to, že „Frankův vstup do SHF nutno posuzovat nejen z politického hlediska, ale také z hlediska jeho kariéristických úvah“.

Jiný německý historik a přímý svědek politického dění v předválečné ČSR, Johann Wolfgang Brügel, byl podobného názoru: „Frank byl dobrodruh, který ztroskotal v několika povoláních a teprve u Henleina našel své pravé pole působnosti; tam navíc dostal i šanci finančně sanovat své pokoutní karlovarské knihkupectví.“

A Walter Brand, který měl v letech 1932–1936 na Henleina výrazný vliv jako svého času přední ideolog SHF resp. SdP a byl jeho pravou rukou, ve svých pamětech napsal: „V čase našeho uvěznění (...) se objevily nové tváře a pronikly do vedoucích pozic, především Karl Hermann Frank a Rudolf Sandner. K. H. Frank byl dříve knihkupcem v Karlových Varech, ale v této činnosti to nedotáhl daleko. Nyní založil v Karlových Varech první místní skupinu hnutí a dostal se tak – protože jinak tam prakticky nikdo už nebyl – do blízkosti Konrada Henleina (...) Frank byl typem ‚staré vojny‘, hnán neobyčejnou ctižádostí, mužem, jenž měl vždy na zřeteli své vlastní politické mocenské postavení.“

Frank funkcionář

Nemají ho rádi. V polovině února 1934 jsou propuštěni z vazby ti, kdož se na rozdíl od Franka aktivně podíleli na rychlém, ale nelehkém procesu utváření Sudetoněmecké vlastenecké fronty. Ti, kteří byli blízko Henleinovi už dříve a patřili mezi jeho nepostradatelné spolupracovníky v Německém turnerském hnutí. Pokud možno co nejrychleji se objevují v Chebu, v ústředí SHF. Uplatňují svůj nárok na vedoucí posty, ale některé jsou už osazeny lidmi, kteří mezi ně zatím nepatřili. Frankem zejména. Je proto třeba provést změny. Jisté funkce jsou nově zřízeny, na jiných dochází k personálním změnám. K. H. Frank se stává náborovým a propagačním vedoucím, takzvaným *Werbeleiterem*. Brzy jej bude čekat nesmírně obtížný úkol, který však Frank obdivuhodně dobře zvládne: příprava kampaně související s volbami do československého Národního shromáždění.

Jakkoli si Frank brzy zjedná respekt svou mimořádnou pracovitostí, neúnavným nasazením, ale i nepopíratelnou inteligencí a vynikajícími organizačními schopnostmi, nikdy nebude mezi svými kolegy z vedení oblíben, neřku-li, aby mezi nimi našel přítele. Koneckonců o to ani nebude stát.

Köllner a Sebekovsky: přece jen jediní přátelé?

Blíže mu bude pouze Fritz Köllner a možná také Wilhelm Sebekovsky, oba doktoři práv, oba členové užšího vedení, oba schopní možná neméně než Frank. Jeho přátelství s Köllnerem je poněkud zvláštní. Köllner je jakýmsi „rodinným přítelem“. Nejenže tráví s Frankem a s jeho rodinou dovolenou; jak se Frank své první manželce Anně vzdaluje, až se s ní rozvede, Köllner se s Annou Frankovou sblíží, až ji pojme za manželku...

V lednu 1937 mělo kolegium širšího vedení Sudetoněmecké strany zvolit oficiálního Henleinova zástupce. Sjeli se proto do Lázní Kynžvart. Henlein přítomně požádal, aby na lístky papíru napsali jméno toho člena vedení, kterého by rádi viděli spolu s ním v čele strany. Lístky potom osobně sebral a vložil do kapsy. Po přestávce auditoriu oznámil, že jeho zástupcem byl zvolen Karl Hermann Frank. Ovšem v důvěrném rozhovoru pak Henlein Köllnerovi prozradil, že tři čtvrtiny přítomných doporučily na funkci zástupce „vůdce“ SdP – Köllnera. Byl tady však „vyšší zájem“, diktovaný z Německa.

Na vzájemný dobrý vztah Franka a Köllnera však tato událost neměla vliv. Když se po 15. březnu 1939 stane K. H. Frank státním tajemníkem při říšském protektorovi, bude na jeho dosavadní funkci zástupce vedoucího sudetoněmecké župy NSDAP jmenován, byť nikoli na dlouho, právě Fritz Köllner.

Sebekovsky bydlí v Chebu u Frankových jako podnájemník, zatímco jejich podnájemníkem v Liberci se na podzim 1938 stane Fritz Köllner, tou dobou už zřejmě s blízkým vztahem k Anně Frankové. Ostatně o tom, ke kterým lidem v Sudetoněmecké straně měl Frank skutečně blízko, či alespoň blíže než k jiným, svědčí jedna zdánlivá drobnost.

V roce 1938 slavili Henlein a K. H. Frank čtyřicátiny, Henlein o něco později. Zatímco Henleinovy narozeniny se staly obrovskou manifestací oddanosti a věrnosti sudetských Němců svému „vůdci“, který snad ani nemohl spočítat všechny dary, jež obdržel, jeho zástupce oslavil své životní jubileum tak, jak byl zvyklý a jak bude činit i v dalších letech: skromně v rodinném kruhu.

„Milý příteli,“ napsal tehdy Frank Köllnerovi. „V pondělí 24. ledna večer ve 20 hodin uspořádám malou oslavu u příležitosti svých čtyřicátých narozenin ve svém bytě v Chebu. Srdečně tě tímto zvu (...) Pozvání posílám ještě pouze těmto kamarádům: Konradu Henleinovi, dr. Wilhelmu Sebekovskymu, Richardu Lammelovi.“

Fritz Köllner i Wilhelm Sebekovsky, ačkoli oba budou sloužit jako důstojníci v nacistické armádě, válku přežijí. Méně štěstí po válce bude mít Köllner: Mimořádný lidový soud v Praze jej odsoudí za zločiny proti republice k trestu smrti. Na poslední chvíli, údajně už cestou na popravu, je mu udělena prezidentem Benešem milost a Köllner pak stráví léta ve vězení a v pracovních táborech. V roce 1955 je propuštěn do Spolkové republiky, kde díky svým kamarádům z minulosti udělá ještě pozoruhodnou politickou kariéru. Zemře v roce 1986. Sebekovsky na rozdíl od Köllnera nebude Spojenci vydán do Československa a po propuštění ze zajetí bude ve Spolkové republice Německo působit jako advokát. K jeho skonu dojde v roce 1981.

Frankův vztah s Henleinem bude sice přátelský, ale nikdy nepřekročí hranici důvěrnosti. Ovšem trvalou Frankovou devízou v letech 1933–1938 bude, že vůči Henleinovi vždy zachová loajalitu a nikdy nepůjde proti němu. V době, kdy se Sudetoněmecká strana (SdP) bude nacházet v těžké vnitřní krizi, vyvolané soupeřením mezi křídlem takzvaných ortodoxních nacistů jedné straně a takzvanými tradicionalisty – stoupci učení vídeňského profesora Othmara Spanna – na straně druhé, kdy bude „ortodoxními“ v SdP atakována i pozice samotného Henleina, bude Frank stát při něm. A to i tehdy, bude-li třeba v zájmu jednoty hnutí postupovat razantně i proti „ortodoxním“, byť k nim Frank svým smýšlením a jednáním patřil.

Zpátky však do února 1934. „Shodou okolností“ rovněž v polovině toho měsíce dostává Karl Hermann Frank dopis od kteréési Mitze

Kleissnerové z Děčína. Pro Franka byl tento dopis jako úder do tváře. Když se uklidil, neváhal a dne 17. února 1934 podal u Státního zastupitelství v Chebu trestní oznámení. Text podání nám stručně a jasně přibližuje, oč slečně Kleissnerové, ale mnohem spíše někomu jinému v pozadí, šlo.

„Dne 16. února mi byl doručen přiložený dopis, který byl odeslán doporučeně z Děčína od jisté Mitze Kleissnerové z Děčína nad Labem, nádraží, dne 15. února 1934,“ psal Frank. „V tomto dopise se mi předhazuje, že jsem se stal otcem nemanželského dítěte, a jsem vyzván, abych se o dítě a matku staral. Je to první dopis tohoto druhu, který jsem obdržel od odesílatelky, jež je mi zcela neznámá. Obsah dopisu je naprosto smyšlený a nepravdivý. Domnívám se tedy, že někdo chce vymoci na mně nějaké peněžní povinnosti, nebo že si nějaká třetí osoba posloužila mým jménem. Sdělují proto tuto skutečnost slavnému státnímu zastupitelství ke vzetí na vědomí, a protože tím vzniká trestní skutková podstata, podávám návrh na zavedení vyšetřování.“

Jak to dopadlo? Konstatujme jen, že o Mitzi Kleissnerovou ani její dítě se Frank starat nemusel...

Frank se i s rodinou stěhuje do Chebu, bydlí v dnešní Žižkově ulici v domě č. 18. Stěhuje se také centrála SHF, a to z chebského náměstí do hotelu Viktoria blízko nádraží, kde má k dispozici jak kanceláře, tak ubytování pro přespolní. Frank to má do práce pár kroků. Ale doma se stejně moc nezdržuje. Pokud není do noci v centrále, bývá zpravidla na služebních cestách. Jeho finanční situace sice není skvělá, ale díky tomu, že SHF převzala jeho zkrachovalé vydavatelství a knihkupectví i s dluhy a udělala z něj stranické vydavatelství, odpadly Frankovy starosti s věřiteli. Jako člen hlavního vedení SHF pobírá zatím 1000 Kč měsíčně. K tomu diety – Frank cestuje často a za každý den mu strana platí, kromě jízdného, paušál ve výši 25 korun. To není v té době málo.

Na rozdíl od jiných svých kolegů v hlavním vedení SHF (od května 1935 Sudetoněmecké strany) Frank existenčně stál i padal s hnutím resp. se stranou, která jej zaměstnala.

Všichni kolem něj byli, když ne vysokoškoláci, tak lidé s odbornou kvalifikací, kteří odešli pracovat pro SHF nikoli proto – na rozdíl od Franka – že by zkrachovali v občanském povolání. Köllner byl

vzděláním právník a povoláním bankovní úředník. Sebekovsky – advokát. Brand – doktor státoprávních věd, publicista a lektor. Rutha – bytový architekt a majitel továrny na nábytek. Schreiber – zemědělský inženýr. Kundt – osvědčený správní úředník. A tak by bylo možné pokračovat; i Henlein se dříve, před svým vstupem do politiky, dokázal slušně uživit v tělovýchově.

Frank po volbách v roce 1935

V květnu 1935 proběhly v Československu parlamentní volby a Frank coby *Werbeleiter*, jak už jsme uvedli, odpovídal za volební kampaň. „Pro tuto práci byl velmi nadaný a obzvláště zkušený a zručný byl při vydávání populárních letáků, které vždy byly úspěšným propagandistickým materiálem pro nejširší masy lidu,“ uznal Frankův kolega Gustav Peters, který k němu měl jinak rezervovaný postoj.

A Frank byl také jedním ze tří – čtyř zasvěcených, kteří byli určeni pro tajné přebírání finanční podpory od nacistů z Německa. SdP tehdy dostala ilegálně na volby na 332 000 říšských marek, což byla na tehdejší poměry obrovská suma! Ostatně podle svého vlastního vyjádření byl Frank od roku 1933 důvěrníkem nacistické zpravodajské služby, a to zřejmě Canarisova Abwehru. Lze říci, že budoval – ve stínu nacismu – paralelní kariéru, tu oficiální v Československu a konspirativní v Německu.

Výsledky voleb znamenaly impozantní úspěch Sudetoněmecké strany: získala 1 249 497 hlasů, a tím 44 poslanecké mandáty. Stala se tak nejsilnější stranou německou a druhou nejsilnější politickou stranou v Československu vůbec. Volební úspěch, na kterém měl Frank nepřehlédnutelný osobní podíl, výrazně posílil jeho pozici ve straně. Nejenže byl sám zvolen do Národního shromáždění za Karlovarský kraj. Při ponechání vysoké stranické funkce se také stal předsedou klubu poslanců a senátorů Sudetoněmecké (a také sesterské slovenské Karpatoněmecké) strany.

Dne 19. června 1935 doslova vpochodovali sudetoněmečtí poslanci, vedení Frankem, v sevřeném tvaru do parlamentu, kde Frank přednesl vstupní řeč, připravenou mu zkušeným politikem Petersem. Ještě

předtím, 2. června, proběhl v Chebu monstrózní akt „věrnosti vůdci“: všichni poslanci a senátoři SdP složili v bývalém klášteře klarisek, tou dobou Památníku německých padlých z první světové války, hromadný slib věrnosti Henleinovi.

K. H. Frank, jenž se dostal do čela poslanců podle Henleinova přání, bral svou parlamentní funkci a vůbec svůj mandát jako spíše nepřijemnou povinnost a především jako zdroj velmi dobrého příjmu. K platu, který pobíral od SdP, se připojila poslanecká gáže ve výši 4500 Kč, z níž odevzdával jako každý poslanec za SdP této straně 1500 Kč. A čtyři tisíce korun měsíčně, to byl v tehdejší ČSR už mimořádně dobrý příjem. Ty tam byly nuzné doby plné existenčních obav!

„Svůj mandát vykonával Frank velmi nedbale, v Praze se často nezdržoval, svůj čas trávil většinou v Chebu, kde žila jeho rodina a kde byl činný v hlavním vedení strany,“ uvedl G. Peters. „Zasedání parlamentu se účastnil jen zřídka, nejen z toho důvodu, že neuměl česky a na vývoody řečníků mohl reagovat jen prostřednictvím tlumočnicka. Já sám jsem seděl v parlamentu obvykle vedle něj a překládal jsem mu potřebné pasáže projevů.“

Vztah Franka ke svým kolegům v parlamentu i ve vedení SdP býval často předmětem kritiky, na kterou však Frank pranic nedbal. Peters: „Vztah Franka k členům parlamentního klubu lze charakterizovat ve dvojměr. Frank rozdělával své kolegy v parlamentu do dvou skupin. K té první patřili agilní političtí agitátoři, kteří vyvíjeli svou činnost hlavně uvnitř strany a na shromážděních; těmto stál Frank nejbližší. Druhou skupinu naproti tomu tvořili poslanci a senátoři, kteří se účastnili vlastní parlamentní práce, a to jak přímo v parlamentu, tak také ve výborech Národního shromáždění. Frankův vztah k těmto byl vcelku apatický, mohu potvrdit, že do odborné práce se nevměšoval. K agitátorům, kteří tvořili první skupinu, patřili například Rudolf Sandner, Franz May, Georg Wollner, Axmann, Franz Nitsch, Hollube; k té druhé patřili Kundt, Neuwirth, Peters, Richter, Rosche.“

Ernst Kundt soudil, že stálým zdrojem napětí bylo Frankovo „strohé a panovačné chování vůči členům klubu“. Na Frankovu adresu Kundt také uvedl, že „vlastností Frankovou byla a zůstala až do konce úplná mlčenlivost, izolovaný rodinný život a stranění se každé diskuse.

Klubových schůzí se Frank zúčastňoval velmi zřídka a do parlamentu přicházel obvykle jen proto, aby se zapsal nebo pronesl nějakou řeč“.

„Jeho tížádstivost a nedostatek politické fantazie na jedné straně, jeho omezené politické zkušenosti a vzdělání zvláště v oboru historie a státnictví na straně druhé jej podněcovaly, aby se dělal důležitějším, než jakým na jednotlivých stupních vývoje skutečně byl, aby vystupoval jako funkcionář postavený výše než ostatní a aby si dával vzezření tajně působícího a agilního člověka, jenž slouží jen svým ideám a ideálům,“ konstatoval G. Peters a dodal: „Frank myslel jen na svou vlastní osobu (...) Věděl také, že o slávu a nejvyšší odměny se bude muset dělit jen s Henleinem.“

Póza pro propagační snímek (asi 1937)

Frankův očividný nezáměr o parlamentní práci a ostré spory v Sudetoněmecké straně mezi nacistickými radikály a tzv. tradicionalisty, mezi které svého času patřil sám Henlein a kteří měli ještě v roce 1937 rozhodující vliv na dění v SdP, vedly k tomu, že Frank se vzdal vedení klubu poslanců a senátorů. Stalo se tak na výjezdní schůzi klubu konané 1. října 1936 ve Velkých Losínách a Frankovu parlamentní funkci převzal Ernst Kundt. Nicméně na Frankově postavení ve straně a na jeho politickém vlivu se to nikterak neprojevalo. Jeho pozici objektivně posiloval vývoj politických poměrů, a to jak uvnitř Československa, tak pokud šlo o zahraničněpolitické intence nacistického Německa.

Frank a spory v Sudetoněmecké straně

V červnu 1934 měla Sudetoněmecká vlastenecká fronta (SHF) už na 85 000 členů, sdružených v 515 místních organizacích. Jakkoli se tato strana veleúspěšně rozvíjela a už v polovině roku 1934 byla nejsilnější politickou organizací německého obyvatelstva v Československu, byl tady jeden problém. Problém, který v dalších letech způsobil takřka rozklad nástupnické Sudetoněmecké strany. Proces směřující ke vzniku SHF byl určitým kompromisem mezi členy elitářského a na učení vídeňského profesora Othmara Spanna o stavovském státu založeného Svazu kamarádů (do kterého svého času patřil i Henlein a z něj se rekrutovali vlastně všichni jeho blízcí spolupracovníci – tedy většina členů hlavního vedení SHF resp. SdP s výjimkou Franka) a předáky DNSAP. Kompromisem, ze kterého však záhy nejvíce vytěžili „kamarádi“, tlačící před sebou jako „sochu na lovní přídi“ Henleina.

Opravdová válka, vykládaná ideologicky, leč spočívající především v boji o pozice, moc a ekonomický profit, se rozpoutala ve druhé polovině roku 1935. Tedy poté, co po vyhraných parlamentních volbách se hlavně na „kamarády“ snesly sinekury, spočívající v poslaneckých a senátorských mandátech, a také v dobře a stále lépe placených funkcích v aparátu Sudetoněmecké strany.

Lze konstatovat, že jakýmsi vnitřním atributem Sudetoněmecké vlastenecké fronty se stal už při jejím založení strukturální konflikt odehrávající se mezi vedením hnutí resp. strany a většinou členské základny.

Členská základna byla sice velmi heterogenní a nebylo tedy možné činit jednoduchý závěr, že SHF je jen a jen nástupnickou organizací DNSAP (a DNP). Ovšem tisíce členů a funkcionářů zejména bývalé DNSAP chápaly SHF jako své útočiště a politickou perspektivu a činily si nárok na adekvátní postavení ve „frontě“, opírající se o „veřejně důvěrná“ ujednání mezi svými předáky a „kamarády“ ze září roku 1933. Nárok, jenž takzvaní „hakenkrajcleři“ hodlali prosadit stůj co stůj.

„Od prvního okamžiku svého veřejného vystoupení se Henlein musel bránit proti salvám, které proti němu ze zálohy vystřelovali ‚starí‘ nacionální socialisté,“ napsal J. W. Brügel. „Tato žabomyší vojna, vedená z obou stran pomocí intrik a denunciací, trvala s pauzami i s obměnami aktérů celá léta; skončila teprve zhruba v květnu 1938 Henleinovým triumfálním vítězstvím nad protivníky v jeho – nyní již bez vytáček – nacionálněsocialistickém táboře.“

Už jsme upozornili na to, že rozpory v SHF resp. SdP, jakkoli byly prezentovány ideologicky (ortodoxní nacisté versus Svaz kamarádů), byly svou podstatou spory mocenskými. To však neznamená, že by ideologické a politické diskrepance neexistovaly. Bylo by možné shrnout je jako „Spann versus Hitler a Rosenberg“ a konkretizovat závěry, ke kterým například došli už ve druhé polovině 30. let minulého století publicisté Josef Fischer, Václav Patzak a Vincenc Perth ve své knižně vydané analýze „Jejich boj: Co chce a čemu slouží Sudetendeutsche Partei?“

Podle těchto autorů spočíval rozdíl mezi ideologií Svazu kamarádů a tzv. ortodoxních nacistů třeba v tom, že nacionální socialismus uznává jen vůdcovství přirozené, vlastně plebejské, s Vůdcem – „rozeným geniem“ (Hitlerem) vzešlým z pokrevně chápaného tzv. národního společenství (Volksgemeinschaft), zatímco sudetoněmečtí „kamarádi“ si svého Vůdce připravují cílevědomou výchovou v rámci vrcholného stavu stavovsky členěné společnosti. Odtud plyne svým způsobem zásadní problém: a to uznávání Hitlera jako Vůdce.

Rozdíly existovaly také v rakousko-katolické orientaci „kamarádů“, v hodnocení úlohy katolické církve či ve váze, jež byla přikládána rasové politice. Ovšem ideologická blízkost obou směrů byla daleko výraznější, podstatná. Podle Fischera, Patzaka a Perthy se oba směry shodovaly

v „bezpodmínečné a brutální touze po moci, neštítící se žádných prostředků, v myšlenkovém spojení a ovládnání všech území obývaných, i oblastí obydlených jinými národy v mezích celkového německého prostoru. Shodují se v odporu proti demokracii, parlamentu, liberalismu, v heslech Volksgemeinschaftu, vůdcovství, ve velebení frontového kamarádství a nacionalismu“.

Dlužno dodat, že „kamarádi“ značně přestřelili také v tom, že si osobovali úlohu konečné instance ve věci národního sjednocení všech Němců v Evropě; podle nich mělo Německo v tomto ohledu úkol pouze dílčí, neboť pouze oni, „spannovci“, dokáží sloučit myšlenku velkoněmeckou a velkorakouskou. Hranice mezi nacionálním socialismem a ideologií prosazovanou SHF resp. Sudetoněmeckou stranou proto byly velmi volné, přičemž ideologie SdP se stále více přibližovala říšskoněmeckému nacionálnímu socialismu. Tento sblížovací proces byl ukončen nejpozději v roce 1937.

Zostřující se spory způsobily v roce 1936 v Sudetoněmecké straně vážnou krizi. Krizi, která trvala až do konce roku a ohrožovala samotnou existenci SdP. Toho roku totiž uplynula tříletá lhůta zákazu politické činnosti vyslovená v roce 1933 bývalým poslancům za DNSAP, a ti usilovali funkce v SdP. Koneckonců – Henlein jim je v roce 1933, při zakládání SHF, přece slíbil!

„Volba“ K. H. Franka Henleinovým zástupcem byla projevem snahy o odvrácení rozkolu v SdP. Jako druhý muž v SdP měl totiž zvláštní pozici, jež svým způsobem vyvěrala z jeho založení. Stál totiž mezi oběma znesvářenými tábory a snažil se tlumit důsledky vnitrostranické krize tak, aby nebyly narušovány intence říšskoněmecké politiky. Frank na jedné straně stál jednoznačně při Henleinovi, neboť si uvědomoval jeho nenahraditelnost v dané době, na druhé straně byl ideově blízko „ortodoxním“ nacistům, vyšlým hlavně ze zakázané DNSAP. Tato pozice Frankovi umožňovala do jisté míry eliminovat rozpory v SdP. Ale skutečně jen do jisté míry.

Pod vlivem svých rádců se Henlein snažil lavírovat, hledat kompromisy, nebo naopak být nesmiřitelným. Někteří jeho protivníci byli ze strany vylučováni a obratem zpět přijímáni. Byl to chaos, přes který však SdP navenek (i díky Frankovi) nejen že fungovala, ale zdárně posilovala

své pozice mezi německým obyvatelstvem. V prosinci 1936 už měla na půl milionu členů!

Ve zprávě Heydrichovy Bezpečnostní služby (SD) z července roku 1936 stálo: „Strana bez pochyb zápasí se značnými problémy, neboť se nevypořádala s přetrvávajícími rozpory ve své politice. Nehledě na to jí chybějí skutečné vynikající osobnosti, které by jako pochodeň ukázaly novou cestu a dokázaly by nadchnout národ až po krajní mez. Henlein je jistě zcela nezávadný charakter, řádný člověk a znamenitý organizátor, ale není ani původní, ani zvláště schopný politický vůdce.“

„Studená občanská válka“ v sudetoněmeckém politickém táboře se přelila i do roku 1937. Toho roku, během kterého se už otevřeně hovořilo o převratu uvnitř Sudetoněmecké strany a o odstranění Henleina z vedoucí funkce, se odehrály v rychlém sledu události osudového významu, na jejichž konci bylo zklidnění situace v SdP po zásahu z říše.

Především zemřel hlavní Henleinův „našeptávač“ a čelný „kamarád“ Heinrich Rutha. Spáchal sebevraždu 5. listopadu 1937 ve vazební cele věznice v České Lípě. Československá policie jej zatkla 6. října na základě udání a spolu s ním patnáct dalších, vesměs velmi mladých mužů. Důvod? Podezření z trestného činu smilstva proti přírodě, tedy homosexuality. Horečně se spekulovalo o tom, kdo Ruthu udal. Henlein z tohoto činu obvinil své politické konkurenty, a to velmi ostře. Ti však toto obvinění vehementně popírali, nicméně s gustem označovali celé vedení SdP za spolek homosexuálů. Na politické scéně explodovala takzvaná Ruthova aféra, která svou podstatou měla negativní dopad na celé sudetské němectví, tedy na obě znesvářené skupiny, ale především velmi oslabilu Henleinovu pozici.

Henlein se ocitl v defenzívě. Nevěděl, jaký význam mu přikládá Hitler osobně, protože do sporů v sudetoněmeckém táboře, jako nejvyšší autorita, nijak nezasáhl.

Teplický incident

Dne 17. října 1937 došlo k takzvanému teplickému incidentu. Toho dne probíhal v teplickém divadle krajský sjezd Sudetoněmecké strany. Byl to už druhý den rokování a jako host se jej zúčastnili četní předáci SdP

včetně Henleina. Dostavil se i přední rakouský nacista a budoucí jeden z pohlavárů třetí říše: Arthur Seyss – Inquart.

Vřelo to už v divadle. Henlein otevřeně provokoval, žádal zásadní změny v československé vnitřní i zahraniční politice. Jeho řeč byla mnohokrát v rozporu s československými zákony včetně ústavy, a když jej přítomný dohlížející státní úředník napomínal, mikrofonu se zmocnil K. H. Frank, který křičel: „Neprovokujte, když mluví Konrad Henlein! Zakazuji to, varuji vás!“

Coby poslanec a Henleinův zástupce

Odpoledne, když sudetoněmečtí předáci vešli na náměstí, zaplněné jejich přívrženci, došlo ke rvačce mezi nimi a policií. Jako velmi schopný bijce zde vynikl opět K. H., Frank, který dokonce jednomu z policistů odebral obušek. Další bitku rozpoutal Frank na strážnici, kam byl předveden (a jako poslanec posléze bez dalšího propuštěn).

Ještě téhož dne poslal Henlein telegram ministerskému předsedovi Hodžovi s ostře vyjádřeným protestem proti postupu státních orgánů v Teplicích. O den později sepsal otevřený dopis prezidentu Benešovi,

kde uvedl, že Sudetoněmecké straně jde o územní autonomii. Sudetoněmecká scéna se nebývale zradikalizovala, hovořilo se otevřeně o možnosti ozbrojeného zásahu z Německa. Ovšem vznikl jeden problém. Text dopisu Edvardu Bedešovi s předstihem odvyšlál německý rozhlas! Také se nezdálo, že by československá vláda chtěla henleinovcům v čemkoli ustoupit.

Nejen zdálo. Vláda zakázala pořádání politických shromáždění a odložila konání komunálních voleb. Vše šlo teď na Henleinovu hlavu, radikálové se prozíravě stáhli a nechali sudetoněmeckého vůdce, ať si poradí, jak umí.

Henlein se ocitl v další velmi svízelné situaci. Odhodlal se, zřejmě na čísi radu, k riskantnímu kroku. Prostřednictvím Konstantina von Neuratha poslal Adolfu Hitlerovi své zvláštní memorandum, nazvané Zpráva pro Vůdce a říšského kancléře o aktuálních otázkách německé politiky v Československé republice, datované 19. listopadu 1937. Memorandum, které mělo být především jeho obhajobou a osobním politickým vyznáním, vyznáním Hitlerovi a nacismu. Tím vším tento obsáhlý spis byl, ale byl také dokumentem Henleinova strachu a naprosté osobní porážky coby vůdce sudetoněmeckého hnutí. Na sestavení memoranda se výrazně podílel K. H. Frank. Bylo to totiž zprostředkovaně i jeho „vysvětlení“.

V memorandu mimo jiné stálo: „SdP musí skrývat své příznání k nacionálnímu socialismu jako světovému názoru a politickému principu. Jako strana v demokraticko-parlamentním systému Československa musela navenek, ve svých ústních a písemných projevech, na shromážděních a v tisku, v parlamentu, ve své vlastní výstavbě a při organizování sudetského němectví používat demokratickou terminologii a demokraticko-parlamentní metody. Neměla by proto nezasvěceným říšskoněmeckým kruhům připadat jako sporná a nespolehlivá. Spornost vnějšího obrazu SdP je prohlubována tou okolností, že SdP vnitřně po ničem jiném tak netouží jako po vtělení sudetoněmeckého území, ba celého česko-moravsko-slezského prostoru do říše, ale navenek musí vystupovat za zachování Československa a integritu jeho hranic, a musí se pokoušet nastolovat reálně vyhlížejší vnitropolitický cíl pro svůj politický boj.“

Není známo, zda Hitler vůbec Henleinovu zprávu četl a jak a ni po případě reagoval. Faktem však je, že od počátku osudového roku 1938 útoky radikálů proti „kamarádům“ a Henleinovi nepochybně na základě razantního zásahu z říše ustaly (byť o rok později však opět propukly, ale to je už další kapitola). Hitler se soustředil na likvidaci Československa a v tom měla Sudetoněmecká strana sehrát klíčovou roli.

Cestou k Mnichovu

Rok 1938 znamenal pro K. H. Franka rozhodující životní obrat. Svou rozsáhlou, neúnavnou a náležitě bezohlednou činností se dostal definitivně do Hitlerova zorného pole. „Základ jeho strmé kariéry ve třetí říši je třeba vidět v jeho ‚zásluze‘, kterou si získal při vytváření záminek pro násilný postup vůči Československu,“ napsal R. Küpper.

Události v Československu měly v roce 1938 rychlý a dramatický spád a osudové finále. Vše se pak koncentrovalo do prvního podzimního měsíce. K nejméně zmapovaným dnům a chvílím předáků Sudetoněmecké strany patří 13. až 17. září roku 1938. Tedy ty dny, kdy se Henlein, Karl Hermann Frank a další (nikoli však všichni členové hlavního vedení SdP) vrátili ze sjezdu NSDAP v Norimberku do Československa, otrášeného pokusem o fašistický puč, který sami vyvolali a na dálku řídili.

Vymklo se jim to však fatálně z rukou, takže se nakonec na své soukmenovce vykašlali a zbaběle, doslova bezhlavě utekli do Německa. Nebýt následujících událostí dirigovaných Hitlerem, jako „vůdcové“ by u sudetoněmeckého obyvatelstva skončili. Krize důvěry, kterou svým útekem vyvolali, byla dokonalá. Navíc: dne 16. září československá vláda Sudetoněmeckou stranu zakázala.

Byly to hektické a dramatické dny. Když na ně sami předáci SdP po pár dnech, ale i po letech vzpomínali, některé věci si už nedokázali vybavit, jiným nepřikládali význam, z časového hlediska si pletli události především ze 13. a 14. září, snažili se exkulovat a vylepšit svůj obraz...

Z jejich roztržštěných vzpomínek a také z archivních dokumentů a dalších pramenů se nám snad podařilo slepit mozaiku sledovaných dnů a dospět tak k obrazu poměrně věrnému skutečnosti.

Henleinovský puč

Sjezd NSDAP se konal od 5. do 12. září 1938. Byl to v pořadí 10. sjezd a jistě nikdo nevěděl, že poslední. Na počest „anšlusu“ Rakouska v březnu 1938, nacisté sjezd nazvali „Velkoněmecký“. Vzhledem k vážné situaci v Československu se všeobecně očekávalo, že Hitler ve svém závěrečném projevu dá najevo, co lze od Německa bezprostředně očekávat ve vztahu k ČSR. Na mnoha místech česko-německého pohraničí se čile pašovaly zbraně z Německa přes „zelenou hranici“. Na denním pořádku byly incidenty na státní hranici, provokování československých ozbrojených sil a různé konspirativní aktivity. To vše mělo dělat kulisu nacistickému sjezdu a vyvrcholit při Hitlerově řeči.

Provokace na rozkaz

V sobotu 10. září 1938 dostaly všechny okresní organizace SdP z Norimberku „akční rozkaz“: přistoupit k demonstracím a provokacím ve velkém rozsahu! Už následujícího dne byli zranění na obou stranách. Srážky henleinovců s československými policisty a četníky byly vyprovokovány v Chebu, Liberci, Ústí nad Labem, Teplicích, Rumburku a jinde. Režie akcí Sudetoněmecké strany byla v rukou Karla Hermann Franka.

Frankovo renomé u Hitlera rostlo: koncem srpna s ním vedl dvakrát důvěrný hovor, při kterém byl Frank instruován pro nadcházející dny. On, nikoli Henlein, který se měl soustředit především na reprezentaci, čili na vedení formální, nikoli faktické. Výkonné složky SdP se také postaraly o to, aby co nejvíce sudetských Němců pokud možno pospolu poslouchalo v pondělí 12. září Hitlerův projev. Roznětkou pro následující vlnu teroru v pohraničí byla především Hitlerova slova, že Němci v Československu nejsou ani bezbranní, ani opuštění.

Vzápětí po skončení rozhlasového přenosu vyšli patřičně militantně „nabuzení“ sudetští Němci do ulic pohraničních měst a vesnic. Masová shromáždění demonstrující odpor přívrženců SdP proti Československé republice byla největší v Ústí nad Labem a Karlových Varech (v obou městech na 15 000 osob); v Henleinově bydlišti Aši demonstrovalo na 8000 lidí. V Chebu, bydlišti K. H. Franka a sídle některých

hlavních úřadů SdP, se krátce po 20. hodině srotilo na 4000 henleinovců, kteří pak táhli ve dvou průvodech městem, přičemž vyplenili 38 českých a židovských obchodů. V noci na 13. září došlo v pohraničí také k ozbrojeným incidentům.

Podle instrukcí vydaných K. H. Frankem okresním vedoucím SdP měly nepokoje vyvrcholit v úterý 13. září. Toto vyvrcholení probíhalo ve znamení změny charakteru henleinovských akcí: do té doby převažující provokace a demonstrace byly vystřídány ozbrojenými útoky a teroristickými akcemi, které svou četností už měly jednoznačně charakter protistátního povstání. Nejkrvavější byly události spojené s přepadením četnické stanice v Habartově na Sokolovsku, kde byli doslova zmasakrováni čtyři četníci, další byli těžce zraněni a henleinovci se nezdráhali fyzicky napadat i jejich rodinné příslušníky. Celkem přišlo 13. září 1938 o život 13 lidí.

Sjížděli se do Chebu

V Chebu, kam toho dne přijížděli členové vedení Sudetoněmecké strany z Norimberku s výjimkou „vůdce“ Henleina, byli českoslovenští policisté a četníci napadáni stovkami militantních henleinovců – kameny, klacky, noži. Pak začali henleinovci také střílet – na Nádražní třídě a hlavním chebském náměstí. Policisté střelbu opětovali a jednoho henleinovce zastřelili. Dopoledne přijelo do Chebu jako posila 60 policistů z Plzně a dorazila také vojenská asistence s tanky a obrněnými vozy. Ve městě – stejně jako v některých dalších oblastech pohraničí – bylo vyhlášeno stanné právo, demonstranti se rozprchli a policie zatýkala aktivní nacisty. Do Chebu se sjíždějící předáci SdP tak byli konfrontováni se skutečností ztroskotaného, rychle potlačeného povstání „těch svých“.

„Specifickým momentem povstání byla jeho roztržitost, skládalo se z mnoha současných a stejnorodých pokusů na mnoha místech,“ napsal historik Werner Röhr. „Po koordinovaných přípravách neexistovalo během povstání funkční centrum nad okresní úroveň. Když se vedení SdP vrátilo (...) nemohlo už takovou roli plnit. Při pokusu o puč nebyly na místo atakovaných, svržených nebo jednoduše už nerespektovaných státních orgánů dosazovány alternativní orgány, a také žádné jednotně

vedené ozbrojené síly. Špička SdP, která odjela do Norimberku, naopak učinila vše pro to, aby nebyly možné korektury jejího provokačního kurzu – po odjezdu Henleina a Franka vedl SdP fakticky Kundt. Ten dostal od Franka všechna oprávnění s výjimkou, že nesmí udělovat instrukce organizacím SdP.“

Walter Brand, ještě nedávno šéf Henleinovy kanceláře, svého času jeho hlavní „našeptávač“, a po odstavení z politických funkcí Henleinův pověřenec pro zvláštní úkoly v Anglii, po letech vzpomínal, jak prý ke svému překvapení zjistil, že v centrále SdP v hotelu Viktoria, kam dorazil ráno 13. září, ještě žádný z členů hlavního vedení SdP není. Brand v Norimberku nebyl, přijel odkudsi ze severních Čech.

Postupně se objevovali další. Z Prahy přijeli Ernst Kundt a Gustav Peters, z Norimberku se vrátili K. H. Frank a Fritz Köllner, objevil se Hans Neuwirth. Henlein prý byl v Aši, oddělil se od ostatních ještě v Německu (zřejmě nikdo z jeho blízkých spolupracovníků nevěděl, že Henlein ve vši tajnosti přepravil svou rodinu už 10. září z Aše do Německa).

„Dorazili jsme do hotelu Viktoria v Chebu a našli Franka v jeho místnosti u telefonu, který zjevně (zrovna) nefungoval,“ vypověděl po válce G. Peters, poslanec za SdP. „Frank rozčileně řval do aparátu a my jsme brzy zjistili, že mluvil s ministerským předsedou Hodžou, kterého oslovoval „Herr Hodža“ (...) Frank navrhoval, aby se exekutivní moc stáhla ze sudetských území a zavázal se, že žádnému Čechovi se nic nestane (...) Nám, kteří jsme rozhovoru naslouchali, bylo jasné, že volající se nedohodli a že Frankův návrh byl rezolutně odmítnut. Nato byl hovor ukončen. Teprve teď nás Frank pozdravil a řekl: „Sudetoněmecká revoluce vypukla, Vůdce vzal náš osud do svých rukou. Musíme být připraveni bojovat.“ Peters dále uvedl, že i potom byl Frank stále volán k telefonu, chtěl s ním prý mluvit kdosi z československé vlády a také člen Runcimanovy mise – Frank Ashton-Gwatkin. „Frank nám řekl, že Henlein do Chebu nepřijede, ale my za ním máme jet do Aše, a to bez Franka. Henlein však už v Aši dlouho nebude,“ řekl Peters.

Ernst Kundt, šéf poslaneckého klubu SdP, zastupující Henleina a Franka po dobu jejich nepřítomnosti, vzpomínal na 13. září 1938 takto: „V kanceláři strany SdP v Chebu jsem nenalezl Konrada Henleina, jak

jsem čekal, nýbrž pouze K. H. Franka (...) Když jsem se tázal na Henleina, vysvětlil mně Frank, že dostal od Henleina generální plnou moc. Když za mého pobytu v kanceláři volal telefonem ministerský předseda Hodža a také mise lorda Runcimana, chtějíce hovořit s Henleinem nebo se mnou, nepustil mne Frank k aparátu, ale sám převzal hovor, v němž tazatelům sdělil, že on – Frank – sám má veškeré plné moci od Henleina. Poněvadž jsem s tímto postupem nebyl srozuměn, prohlásil jsem, že chci mluvit pouze s Henleinem, odešel jsem z kanceláře a odjel do Aše, zda tam Henleina nenaleznu.“

I když se K. H. Frank odvolával na plné moci udělené mu údajně Henleinem, je nanejvýš pravděpodobné, že Frank jednal jen ze své vůle bez ohledu na Henleina a tedy bez „veškerých plných mocí“. Frankovy telefonáty s premiérem Hodžou se totiž týkaly ultimata, které vedení Sudetoněmecké strany, reprezentované v Chebu Frankem a spol., dalo toho dne československé vládě. „Z příkazu Henleina zavolal jsem (...) telefonicky Hodžu a sdělil mu, a to ultimativně, myslím s dvanáctihodinovou lhůtou, že Henlein (...) přerušil vyjednávání a že strana požaduje: 1. Stažení vojska, státní policie a oddílů SOS z celého sudetoněmeckého území. 2. Pokud se pamatují, předání exekutivy, pořádkové moci a dopravní služby straně,“ řekl po válce Frank.

Nikoli telefonát, ale telegram, odeslaný z Chebu Milanu Hodžovi, zněl takto: „Jménem Konrada Henleina vám, pane ministerský předsedo, sděluji následující: 1. Vyhlášení stanného práva bude okamžitě staženo. 2. Ze všech krajů s většinou německého obyvatelstva bude stažena státní policie. Výkon policejní moci bude přenesen na starosty a představené obcí, kteří se také postarají o zřízení odpovídajících náhradních orgánů a o nastolení klidu a pořádku. 3. Četnictvo a všechny ostatní orgány SOS se omezí na své normální funkce a svůj normální stav (...) 4. Vojenské formace budou kasernovány ve svých ubikacích a čistě vojenských objektech a budou drženy na dálku od civilního obyvatelstva. Pokud tyto požadavky sudetoněmeckví k nastolení normálního stavu, za nějž jen lze vyjednávat, nebudou ve lhůtě šesti hodin přijaty, nařízeny a zveřejněny (...) odmítá vedení Sudetoněmecké strany jakoukoli odpovědnost za další vývoj. Žádáme o odpověď do kanceláře Konrada Henleina v Aši. K. H. Frank.“

Walter Brand, který byl jak svědkem, tak aktérem dění v chebské centrále SdP, ve svých pamětech uvedl, že jak „Henleinovo“ prohlášení, že končí vyjednávání s vládou, tak nápad s ultimatem byly dílem členů vedení SdP sedících v hotelu Viktoria. Původcem ultimata pak byl – K. H. Frank. O nějakých konzultacích s Henleinem se Brand ani slovem nezmněl, byť je ovšem nelze vyloučit, pokud proběhly telefonicky.

Nervozita a bezradnost v Aši

Někdy večer se v chebském sídle hlavního vedení SdP objevil nečekaně člen Runcimanovy mise Ashton-Gwatkin. Chce prý mluvit osobně s Henleinem. Že zde není? Údiv sice byl na místě, ale Ashton-Gwatkin neotálel a domluvil si s Henleinem telefonicky schůzku na příští den. Poté, co Ashton-Gwatkin z hotelu Viktoria odešel, rozhodl Frank, že se pojedje za Henleinem do Aše. S výjimkou člověka, který bude muset zůstat u telefonu, „kdyby něco“. Rozhodnutí, kdo to bude, bylo jednoduché – jediným přítomným bez funkce byl Walter Brand.

Frank se nikdy, ani po válce, nemínil o tom, kde byla v popisovaných dnech jeho rodina. Bydlel v Chebu, nějakých dvě stě metrů od hotelu Viktoria. Nechal zde bez rozloučení svou ženu a děti, jakkoli jeho manželství už v té době nefungovalo? Zůstal někdo v jeho bytě ve městě, kde panovalo stanné právo?

Je večer 13. září 1938. Řada členů hlavního vedení Sudetoněmecké strany včetně těch „nejhlavnějších“ je tedy už v Aši. Nocují, kde se dá. Někdo v domě, kde bydlí Henlein a kde je také jeho kancelář a pokoje pro úředníky a hosty. Jiní jsou v hotelu Pošta („*Zur Post*“) na hlavním ašském náměstí. Henlein se večer vytrácí. Statečností nikdy neoplývající „vůdce“ nebude spát doma. Má strach, že do Aše vrazí českoslovenští vojáci a odvedou jej. Když za tmy mizí ze svého domu, jen málokdo z jeho blízkých spolupracovníků ví, že stráví noc v prostém zahradním domku na okraji města.

Ve středu 14. září 1938 ráno se Henlein vrací do svého bytu. Jsou ohlášení páni z Runcimanovy mise, Henlein je přijímá o půl dvanácté. Z mise přijeli pánové Ashton-Gwatkin, Peto a Henderson, za Sudetoněmeckou stranu jsou přítomni Konrad Henlein, K. H. Frank a poslanec

Franz Künzel. A také dnes už zcela zapomenutý, leč tehdy nikoli nevýznamný dr. Ernst Tscherne, který o průběhu jednání vyhotoví podrobný záznam.

Je to dokument plný mistrného pokrytectví. Henlein podle Tscherneho záznamu pravil: „Dospěl jsem k rozhodnutí. Moje požadavky byly ultimatum. To dnes v noci vypršelo. Hodža vůbec neodpověděl. Základ pro jednání byl zbořen, proto jsem rozpustil svou vyjednávací delegaci. Odmítám jednat o věcech, které nakonec přece nebyly splněny. Obyvatelstvo by mně už nerozumělo. Já jsem stále a stále varoval a prohlašoval: Stáhněte policii! Pane Gwatkin, vy sám jste svědkem mého tvrzení. Ale muselo to tak přijít. Dospěl jsem k rozhodnutí a já svá rozhodnutí jen nerad reviduji.“

Nato si vzal slovo K. H. Frank: „Vedle mnoha jiných otřesných zpráv je tady jedna nová z malé vesnice Habartov u Sokolova, kde teď probíhá opravdový boj. To je válka, pánové!“

Ashton-Gwatkin: „Už včera jsme slyšeli o těch událostech. Myslím, že už je příliš pozdě.“

Henlein: „Mohu jen říct, že jsem stále varoval před takovým vývojem, který nutně musel nastat. Nejednal jsem nikdy z prestižních důvodů.“

Ashton-Gwatkin: „Pokud Hodža ony čtyři body ze včerejška přijme, okamžitě a bezpodmínečně je splní, co potom?“

Henlein: „Pak můžeme mluvit o jednání. Pak bych třeba mohl znovu jmenovat delegaci. Jako základna tohoto jednání by byla jen možnost plebiscitu. Oddělení uzavřených německých území od státu, eventuelně přesídlení jednotlivých částí obyvatelstva mírovým způsobem. Německé obyvatelstvo už není více spokojeno s osmi požadavky z Karlových Varů. Už po 21. květnu jsem prohlásil, že teď už je opravdu příliš pozdě. Nedávno jsem to samé řekl panu Gwatkinovi na Červeném Hrádku: Oddělení Němců od Čechů. Vnitrostátně to už dnes nelze provést.“

Ashton-Gwatkin: „Zbavil jste vyjednávací delegaci jejího pověření. Vyjednávání skončilo, my jako zprostředkovatelé už nemůžeme nic udělat. Je také britská mise z vaší strany, pane Henleine, zbavena své úlohy?“

Henlein: „Já jsem vás nesvolal, proto vás vaší mise nemohu zbavit.“

Nato Frank prohlašuje, že Sudetoněmecká strana vyslání mise pouze uvítala, ale nepožadovala společně s československou vládou. Ashton-Gwatkin si pochvaluje velmi přátelské přijímání mise na německém území, Henlein uvádí, že německé obyvatelstvo si mise velmi cenilo.

Ashton-Gwatkin se „skromně“ chválí: „Udělalí jsme to nejlepší. Také jsme něčeho dosáhli!“

Henlein jej brzdí: „Vláda vám jen cosi přislíbila.“

Ashton-Gwatkin poznamenává: „Události mimo náš vliv celé dílo zničily.“

Henlein mu demagogicky vysvětluje: „Zničili ho Češi. Mým požadavkem od samého počátku bylo: česká státní policie pryč z německého území. Pokud by byla stažena, k ničemu by nedošlo. Češi vám slibovali a ani za deset let bychom neměli nic z toho, co vám slíbili.“

Ashton-Gwatkin vzdychá: „Momentálně nemůžeme nic dělat. Jsme se svou prací u konce. Zůstaneme ještě krátce v Praze. Doufám, že navážeme spojení s Kundtem.“

Henlein: „Nejdříve musí Češi všechno splnit, předtím žádné jednání.“

Ashton-Gwatkin: „Vidíte ještě trochu naději, pokud Češi přijmou vaše požadavky, pokud stáhnou policii, a to okamžitě? Myslím si, že pak by ještě mohlo dojít k mírovému vývoji.“

Henlein však má požadovat pouze jediné a to také činí: „Osm bodů z Karlových Varů překonaly události. Jako nová základna přichází v úvahu pouze svobodné sebeurčení sudetských Němců v jejich dalekém osudu.“

Rozhovor končí. Ashton-Gwatkin děkuje panu Henleinovi za jeho „jasnost a otevřenost, se kterou vyložil své myšlenky“ a pánové z britské mise odjíždějí. Odjíždí také Henlein. Prchá do Německa bez ohledu na své početné soukmenovce i na své blízké spolupracovníky.

Večer toho dne hlásilo německé vyslanectví v Praze (které mělo díky svým lidem, permanentně cestujícím po pohraničí, dobré a aktuální informace) Zahraničnímu úřadu (tedy ministerstvu zahraničí) v Berlíně s postřehnutelnou ironií: „Vůdčí štáb Sudetoněmecké strany sedí v Aši jako jakýsi revoluční výbor bez revoluce, bez spojení s ostatním sudetoněmeckým územím, a bez spojení s Henleinem, který se má zdržovat v blízkosti Aše. Na všech stranách bezhlavost a nervozita (...)“

Henleinovské předáky, sedící pospolu bez Henleina v hotelu Pošta („obrázek klidné rozhodnosti a statečného chování to tedy nebyl,“ uvedl Brand, který byl tou dobou už také v Aši) čekalo toho dne jen trapné finále. Poslanec za SdP Franz Schreiber, Henleinův oblíbenec, bydlící v nedalekých Hranicích, po válce vypověděl: „V okamžiku, kdy přijel nějaký muž na motorce a sděloval, že se blíží tanky od Chebu, křikl někdo z členů vedení strany, aby se zachránil, kdo může, útekem přes hranice.“

Frank a spol. se vměstnali do čtyř osobních aut a tmou odjeli k bavorské hranici. Před hranicí sudetoněmečtí „vůdcové“ vystoupili a pokračovali dál pěšky. „Bylo to směšné, jak jsme se s tasenými pistolemi plížili nočním lesem,“ líčil W. Brand. „Ke svému zděšení jsme zjistili, že nejsme daleko – tak 200–300 metrů – od české pohraniční stanice. A co náhoda nechtěla, někdo z nás zakopl o povalující se kbelík, který zarácholil po kamenech. Nemohl jsem si pomoci a nahlas jsem se rozesmál. ‚Drž hubu, ty trotele!‘ okřikl mne vztekle K. H. Frank.“ Cílem všech bylo pohraniční město Selb a v něm dům na Mühlstrasse č. 10 – kontaktní místo Sudetoněmecké strany.

Sudetoněmečtí vůdcové ztrácejí důvěru

Rovněž náhoda tomu prý chce, že Walter Brand zůstává v jedné místnosti domu č. 10 na selbské Mühlstrasse jen s K. H. Frankem. Frank sahá po telefonním sluchátku a žádá o spojení s Adolfem Hitlerem, nacházejícím se na svém sídle Berghof v Obersalzbergu.

„Byl jsem tím značně překvapen a bylo mi zcela jasné, jakou pozici musel K. H. Frank získat v Německu, když si nechal pozdě v noci zavolat Adolfa Hitlera k telefonu,“ uvedl Brand. „Trvalo to dlouho, ale pak se Hitler osobně ohlásil. Zcela zřetelně jsem slyšel jeho hlas. K. H. Frank mu barvitě vylíčil události posledních dnů, přičemž Hitler jen tu a tam řekl nějaké slovo. Frank žádal jednoznačně, aby zasáhla říšská armáda, aby ochránila životy a majetek sudetských Němců a učinila konec nenesitelným provokacím Čechů (...) Když Frank skončil svůj výklad, bylo chvíli ticho, až Hitler řekl: ‚Franku, no tak, uklidněte se, musíme ještě něco vyčkat.‘ To byla jistě pro Franka, který už viděl německé